

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут психології та педагогіки РДГУ
Кафедра загальної психології та психодіагностики
Кафедра вікової та педагогічної психології
Кафедра практичної психології та психотерапії**

Актуальні питання психологічної науки

**Альманах студентського наукового
товариства**

Випуск 12

Рівне - 2018

ББК 88

А 43

УДК 159.9

Актуальні питання психологічної науки: Альманах студентського наукового товариства. – Випуск 12. – Рівне: РДГУ, 2018. – 166 с.

Головний редактор:

Ямницький В.М. – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії РДГУ.

Редакційна колегія:

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, академік АВШ, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології, директор Інституту психології та педагогіки РДГУ, перший проректор РДГУ;

Воробійов А.М. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Павелків В.Р. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету РДГУ

Литвиненко С.А. – доктор педагогічних наук, професор кафедри практичної психології та психотерапії РДГУ;

Безлюдна В.І. - кандидат педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Главінська О.Д. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Корчакова Н.В. – кандидат психологічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Рудь Г.В. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології та психотерапії РДГУ;

Романюк В.Л. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Созонюк О.С. - кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ.

Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ (протокол № 5 від 31 травня 2018 р.)

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідальність несуть автори матеріалів.

Зміст

Зміст	3
Вступ	6
Альтмарк А. Психологічний аналіз особистісного та професійного зростання майбутніх психологів.....	7
Бакун К. Розвиток соціального інтелекту як чинник успішної адаптації особистості.....	9
Бенещук А. Особливості формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання у школі	11
Берестень Т. Експериментальне дослідження впливу середовища на формування поведінки девіантного підлітка	13
Бігун Л. Дослідження мотивації навчальної діяльності молодших школярів.....	15
Бунечко Ю. Вплив рівня домагань на прагнення особистості до самоактуалізації	16
Бутенко С. Значення духовності в розвитку особистості.....	18
Войчук А. Психологія мотивації до навчання учнів	21
Волович М. Образ ефективного лідера у соціальній психології	22
Воробей І. Психологічні особливості формування стресостійкості як фактора успішної учбової діяльності студентів-психологів	24
Гандзюк К. Соціально-психологічні чинники становлення статевої ролі ідентифікації підлітків	26
Главінська Е. Соціально-психологічна адаптація студентів-першокурсників як механізм соціалізації	30
Горбова А. Зміст поняття «життєва перспектива».....	32
Гордійчук О. Причини виникнення професійного вигорання у медичних працівників	34
Іваник С. Особливості прояву агресивності у студентської молоді	38
Ісічук О. Ціннісні орієнтації як складова спрямованості особистості: історіографія проблеми	40
Карпик О. Психологічні детермінанти виникнення конфліктів старшокласників з педагогами.....	43
Коноплицька Ю. Особливості розвитку емоційного інтелекту у підлітковому віці.....	45
Корчакова В. Соціально- відповідальний маркетинг як інструмент психологічного впливу на споживача	47
Кузьмич Г. Психологічні особливості проявів булінгу	50
Лавренчук К. Основні причини виникнення тривожності у молодшому шкільному віці.....	52

Лавренко В. Розвиток пізнавальних процесів у період дошкільного дитинства	54
Левчук А. Смесложиттєві орієнтації як чинник професійного становлення майбутніх психологів	55
Левчук Л. Психологічні особливості визначення готовності дитини до навчання у школі.....	57
Лехкобит В. Динаміка формування рефлексії у майбутніх психологів під час професійної підготовки.....	60
Лехкобит М. Інтернет-залежність підлітків як актуальна проблема сьогодення	62
Лисюк І. Психологічний зміст поняття «самоусвідомлення особистості».....	64
Ліщук І. Психологічні особливості особистісної рефлексії студентів-психологів.....	66
Лоза С. Саногенне мислення та психічне здоров'я особистості.....	68
Лозицька К. Психологічні особливості самоактуалізації студентської молоді	70
Максимчук В. Психологічні особливості вияву лідерських якостей у студентів-психологів	73
Мартинюк А. Емоційний стан старшокласників перед ЗНО.....	75
Марчук М. Психологічні особливості девіантних проявів у ціннісному вимірі особистості	77
Матухно Є. Методи проєктивної психології: можливості та перспективи	80
Мельник І. Вплив емоційних станів тривоги та страху на особистість	83
Мирончук Д. Вплив стилю сімейного виховання на міжособистісні стосунки підлітків	85
Мислінчук Ю. Дослідження соціально-психологічних особливостей здатності особистості до емпатії.....	88
Михайлова І. Вплив мікросоціуму на формування самооцінки.....	91
Намлієва Г. Особливості особистісних змін військовослужбовців внаслідок участі в АТО	94
Недільська А. Формування психологічної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності	97
Нетреба С. Теоретичний аналіз соціально-психологічної адаптації особистості	100
Нечидюк М. Особливості застосування арт-засобів в системі розвитку емоційного інтелекту	102
Одейчук І. Фізіологічні та психологічні симптоми стресу як загального адаптаційног осиндрому.....	104
Олійник К. Психологічні особливості впливу емоційного вигорання на професійну діяльність в дорослому віці	106

Онисковець Б. Мотиваційні чинники перфекціонізму сучасної студентської молоді	108
Остапенко М. Дослідження типів темпераменту у сучасних студентів	110
Першко О. Екологічні цінності як чинник особистісного ставлення підлітків.....	113
Погулясва М. Психолого-педагогічні чинники розвитку творчого потенціалу особистості студента у процесі навчання у ВНЗ	115
Похильчук А. Психологічні особливості самооцінки чоловіків та жінок	117
Прокопович І. Психофізіологічні складові творчого потенціалу особистості.....	119
Работій М. Модель розвитку позитивної «Я-концепції» майбутніх практичних психологів	121
Рєбій І. Експериментальне дослідження взаємозв'язку особистісної рефлексії та креативності	124
Речун Н. Психологічні чинники конфліктної поведінки у юнаків	126
Рудь О. Взаємозв'язок рівня емоційного інтелекту із допінг-стратегіями особистості.....	129
Савгира В. Особливості ставлення дітей старшого дошкільного віку до батьківських вимог і заборон	131
Сардарян М. Психологічні особливості творчої особистості.....	134
Свінтозельська К. Особливості впливу Я-концепції на професійне самовизначення старшокласників	137
Солодка В. Експериментальне дослідження проблеми саморегуляції як важливої функції психіки людини	139
Строїнська Д. Психологічні особливості кропінь-стратегій особистості	141
Сукнацька А. Самотність і особливості її переживання в юнацькому віці ...	144
Товстун Р. Заздрість як соціально-психологічний феномен	147
Хомік Т. Психологічний аналіз проблеми стресостійкості студентів у сучасній психологічній науці.....	149
Чебан Д. Мотиви, які сприяють успішному навчанню студентів.....	151
Чмелюк Т. Формування та розвиток моральних якостей дошкільників засобами казкотерапії	152
Шахрайчук І. Психологічні основи формування структури цінностей сучасної молоді	154
Широких А. Роль самоідентифікації у життєвому проектуванні особистості.....	157
Якимчук М. Комунікативна креативність як компонент самопізнання індивіда	158
Марценюк А. Психологічні особливості ставлення до сексу в особистості у періоді ранньої дорослості	161

Романюк В. Функціональні резерви організму та здоров'я людини..... 165

Важливість становлення життєвої позиції молоді зумовлюється, перш за все, тим, що соціально-психологічна спрямованість є одним з найважливіших компонентів усього комплексу гармонійного розвитку особистості. По-друге, особливості життєвої позиції визначають мотиви діяльності, поведінки, рівень активності, а найголовніше – спрямованість людини. Вона додає визначений соціальний і особистісний зміст тому, як і з якою ефективністю людина використовує свої здібності, знання та уміння [2, с.28].

Узагальнюючи, важливо зазначити, що життєва перспектива людини в сучасних умовах залежить від ряду соціальних, політичних та суспільних умов. Відтак, нині молоде покоління, обираючи життєву стратегію і формулюючи власну життєву перспективу має враховувати низку обставин, які суттєво впливають на життєвий шлях особистості. В результаті проведеного наукового дослідження, можна підсумувати, що існує вагомий науковий доробок як зарубіжних так і вітчизняних науковців в обраній тематиці, які схиляються до думки, що життєві перспективи особистості, їх чітке усвідомлення, віддаленість і надійність, визначаються професійним, сімейним і віковим самовизначенням у житті, що залежить від життєвої позиції, соціально-психологічної та соціальної зрілості особистості [5, с. 65].

Список використаних джерел

1. Альбуханова-Славская К.А. Стратегия жизни : моногр. / К. А. Альбуханова-Славская. – М. : Мысль, 1991. – 299 с.
2. Власова О. І. Психологія соціальних здібностей : структура, динаміка, чинники розвитку / О. І. Власова. – К.: Київський університет, 2005. – 308 с.
3. Головаха Е. И. Жизненная перспектива и ценностные ориентации личности / Е. И. Головаха // Психология личности в трудах отечественных психологов. – СПб.: Питер, 2000. – 256 с.
4. Мартинюк І. О. Проблеми життєвого самовизначення молоді./ І. О. Мартинюк. – К.: Наукова думка, 1993. – 116 с.
5. Панок В. Г. Психологія життєвого шляху особистості : Монографія. / В.Г.Панок, Г.В.Рудь. – К.: Ніка-Центр, 2006. – 280с.

УДК 159.964.21:316.614.5

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Гордійчук Оксана, здобувач вищої освіти, РДГУ

Керівник: Безлюдна В. І., канд. пед. наук, професор

Професійне життя – важлива лінія особистісної самореалізації. Успішність її здійснення та ефективність виконання професійних обов'язків

значною мірою залежить від емоційного самопочуття особистості, відсутності у неї професійної втоми. Ознаки синдрому професійного вигорання у медичних працівників проявляється у негативному ставленні фахівця до виконання професійних обов'язків, втраті співчуття до пацієнтів. Для попередження «синдрому вигорання» у медичних працівників потрібно створювати сприятливі умови та режим праці у лікувальних закладах, що зменшить ризик розвитку синдрому і покращить продуктивність праці.

Вважається, що термін «професійне вигорання» у науковий обіг увів американський психіатр Х. Дж. Фрейденбергер для позначення психічного стану здорових людей, які постійно перебувають в емоційно перенавантаженій атмосфері, у зв'язку з тим, що їхня професійна діяльність вимагає інтенсивного спілкування з людьми. Цей стан він назвав «burnout» (вигорання) [5].

Подальші дослідження цього феномену стосувалися професійної діяльності медичного персоналу та працівників соціальної сфери. Цю проблематику досліджували зарубіжні та вітчизняні психологи (М. Буриш, Г. Діон, К. Маслач [3], С. Джексон, Г. Сельє, В. Бойко [1], Н. Водоп'янова [2], Г. Ложкін, Н. Левицька, Л. Карамушка, Т. Зайчикова, В. Орел, Т. Форманюк, С. Максименко).

Професійне вигорання – синдром, що розвивається на фоні хронічного стресу. Його наслідком є виснаження емоційно-енергетичних і особистісних ресурсів працюючої людини. Синдром професійного вигорання – найнебезпечніше професійна хвороба тих, хто працює з людьми: вчителів, соціальних працівників, психологів, менеджерів, лікарів, медичних сестер, журналістів, бізнесменів і політиків. Усіх тих, чия діяльність неможлива без спілкування з іншими людьми. Невипадково, перший дослідник цього явища Кристина Маслач, назвала свою книгу «Емоційне згорання – плата за співчуття» [3].

Професійне вигорання виникає в результаті внутрішнього накопичення негативних емоцій без відповідної «розрядки» або «звільнення» від них з точки зору концепції стресу (Р. Сельє), професійне вигорання – це дистрес або третя стадія загального адаптаційного синдрому – стадія виснаження

Увесь медичний персонал знаходиться у зоні високого ризику розвитку синдрому професійного вигорання, це пов'язано з щоденним активним спілкуванням із хворими на різні захворювання, виконанням складних медичних процедур, які потребують особливої турботи і уваги з боку персоналу. Окрім власне роботи медичних працівників з пацієнтами, високого рівня відповідальності за власні дії, необхідності завжди бути високопродуктивним, інтенсивно підвищувати професіоналізм та проходити

постійні перевірки на профпридатність, чинниками синдрому вигорання у середніх та молодших медичних працівників можуть бути неправильна організація роботи у закладі та невідповідність професії особистісним характеристикам людини.

Найчастіше виокремлюють дві групи чинників професійного вигорання: 1) організаційні (зовнішні), пов'язані з організацією роботи, умовами професійної діяльності та її особливостями; 2) особистісні (внутрішні) – індивідуальні характеристики працівника.

До основних чинників вигорання, зумовлених некоректною організацією роботи у закладі та особливостями професійної діяльності медичних працівників, відносять: неналежне забезпечення умов праці; нереалістичні очікування керівництва та вимоги, що поставлені працівнику; нерегламентована тривалість робочого часу; ресурсні обмеження, зокрема низька заробітна плата; недостатня винагорода за працю; несправедлива адміністративна політика, зокрема примус до виконання обов'язків, не передбачених посадою; відсутність адміністративної підтримки, визнання, заохочень, схвалень; часті конфлікти персоналу у закладі; незрозумілий зміст трудової діяльності, зокрема відсутність необхідних посадових інструкцій чи їх формальний характер; рольова невизначеність і пов'язані з нею рольові конфлікти; низький рівень гігієни праці; негативні стереотипи і установки (зокрема гендерно-рольові) тощо.

Головним і найпотужнішим індивідуальним чинником вигорання вважають відсутність у людини покликання до своєї професійної діяльності, що здебільшого зумовлено відсутністю здібностей до неї, а відтак супроводжується відчуттям неуспішності, розчаруванням. Неможливість задовольнити актуальні потреби, бажання у професійній діяльності. Сюди можна віднести і незадоволення власним професійним зростанням. Це породжує постійний стрес. Здатність протистояти йому у різних осіб не є однаковою, що зумовлено, насамперед, індивідуально-типологічними та іншими особистісними властивостями. Від цієї здатності прямопропорційно залежить швидкість вигорання за однакових інших умов; невміння заощаджувати резерви, встановлювати обмеження стресам. Особи, які самовіддано піклуються про справу та про інших, забуваючи про себе, більше ризикують вигоріти, ніж ті, що гармонійно балансують між спільним та особистим, між альтруїзмом та здоровим егоїзмом; кризи та стреси в особистому, сімейному житті; трудоголізм, цілковита ідентифікація з професією (роботою), за якої увага та час, витрачені на себе, трактуються як потурання власним слабкостям і егоїзм. Відтак особистого життя або немає, або його замало.

Симптоми професійного вигорання є фізичними так і психологічними. Фізичні симптоми професійного вигорання є постійна втома, головний біль, фізичне виснаження, розсіяна увага, зниження реакції, сонливість, безсоння, зміна ваги. У випадку з медичним персоналом- це може мати дуже небезпечні наслідки, адже лікар і медсестра завжди повиненні мати швидку реакцію і ясний розум щоб не нашкодити пацієнту.

Психологічні симптоми професійного вигорання це апатія, депресія, дратівливість, песимізм, нервові зриви, почуття тривоги, страх не впоратися зі своїми обов'язками [4]. Лікарі та медсестри працюють з людьми, тому повиненні бути в гарному настрої. У той же час, якщо пацієнт не в настрої, він може скидати свій негатив на медичний персонал, що виснажує психологічно. Дуже важко в такій ситуації зберігати спокій. Саме цьому аспекту, роботі медичного персоналу з людьми (професія типу «людина-людина»), необхідно приділяти найбільше уваги.

Виокремлюють різні причини, що спричиняють вигорання у медичних працівників. Сюди можна віднести сприйняття медиком проблем пацієнта на особистому рівні. Невідповідність досвіду і знань роботі, яка виконується. Так як медична діяльність пов'язана зі здоров'ям людини, не маючи достатнього досвіду і практичних навичок, лікар чи медсестра особливо гостро переживає за наслідки своєї діяльності. Напружені відносини в колективі, з керівництвом. Недостатнє матеріальне заохочення медичного працівника. Надмірна завантаженість медичного персоналу. Погані умови праці. Невідповідність між бажаним і наданим рівнями відповідальності. Неможливість особистого розвитку.

Профілактика професійного вигорання медичних працівників пов'язана із запобіганням появи (а у разі їх наявності — усунення) зовнішніх і внутрішніх чинників цього синдрому. Адже працівники можуть «вигоріти» і не працюючи в напружених умовах. Тому роботу будь-якого змісту, зокрема з проблемними пацієнтами (тяжкохворими психічно, соматично, з девіантною, делінквентною поведінкою) і таку, що потребує високого напруження та миттєвого точного реагування без права на помилку (бо від дій медпрацівника залежать людські життя), можна і слід організувати так, щоб мінімізувати професійне вигорання. Також головній медичній сестрі ще при підборі персоналу слід звертати увагу на бажання кожного претендента працювати за цим фахом, на наявність емоційної зацікавленості (креативності, прагнення самореалізуватися).

Чинниками протидії синдрому вигорання є оптимально кероване робоче навантаження, яке має відповідати фізичним здатностям людини та сприяти професійному розвитку працівника; високоякісне соціальне середовище, в якому наявні співпраця, взаємодопомога, позитивні емоції;

оптимальний контроль з реальною підтримкою автономності спеціалістів; справедливі фінансові винагороди, соціальне визнання; спільність цінностей особистості та колективу, закладу; справедливість до всіх працівників незалежно від обійманих ними посад, що сприяє повазі кожного працівника до самого себе і до колективу, закладу в цілому.

Список використаних джерел

1. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других / В. В. Бойко. – Москва : Наука, 1996. – 154 с.
2. Водопьянова Н. Е. Синдром выгорания: диагностика и профилактика / Н. Е. Водопьянова. – СПб: Питер, 2008. – 336 с.
3. Маслач К. Професійне вигоряння: як люди справляються [Електронний ресурс] / К.Маслач.. – Режим доступу: <http://www.top-personal.ru>.
4. Трунов Д. Г. «Синдром згоряння»: позитивний підхід до проблеми / Д. Г. Трунов // Журнал практичного психолога. – 1998. – № 5. – С. 29–37.
5. Freudenberger, H. J. (1974). Staff burn-out. of Social Sciences. Vol. 30, no. 1, pp. 159–165.

УДК 316.613.434-057.875

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ АГРЕСИВНОСТІ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Іваник Софія, здобувач вищої освіти, РДГУ

Керівник: Сторож О.В., кандидат психологічних наук, доцент

Особливого значення дослідження агресивності саме в студентському віці набуває сьогодні, коли процес особистісного та професійного становлення молодій людині, отримання бажаної освіти, а згодом і роботи за фахом, пов'язані зі значними, часто непередбачуваними труднощами, що ставить до особистості сучасної молодій людині безліч вимог. Актуальність питання агресії серед студентської молоді полягає саме в тому, що агресивність може заважати якісному навчанню, спілкуванню, взаємодії у системі «студент-викладач».

Проблематика агресії та агресивної поведінки займає істотне місце у психологічній науці (А. Басс, А. Бандура, С. Берковітц, К. Лоренц та ін.). Чимало праць (зокрема, вітчизняних дослідників) присвячено вивченню різноманітних форм агресивної поведінки дітей та підлітків (О.Б. Бовть, Р. У. Благута, В. О. Татенко, Б. М. Ткач, С. В. Харченко, Л. В. Чаговець), у тому числі і агресивності студентської молоді (Л. В. Бернацька, О. Ю. Дроздов, Ю. Д. Іщенко, С. Г. Шебанова). Проблема природи і чинників

Наукове видання

**Актуальні питання психологічної науки.
Альманах студентського наукового товариства**

Випуск 12

Наукове редагування – доц. Романюк В.Л.
Відповідальний за випуск – проф. Воробйов А.М.

Підписано до друку 1.06.2018 р.
Формат 60x80/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman
Умовн. друк арк. 13,8. Тираж 150 прим.

вул. С. Бандери, 12, м. Рівне
Редакційно-видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету